

Tatuajele nu se lasă la garderobă

Practici corporale de etalare a însemnelor corporale voluntare

Monica Oancea

More than just a body mark with a strictly visual role, the tattoo represents a factor in the reorganization of the corporal identity of the individual getting the tattoo. The changes in body attitude which occur once the act of tattooing takes place are of multiple forms, oscillating between the exposing and the concealing of the body. Taking into account that both gestures – of concealing or exposing the tattoo, are deliberate acts of manifesting one's body identity, understanding them depends on a number of variables, beginning with the exact place that holds the tattoo on one's body, on to the public or private space where the body is being exposed and to the status of the individual within the group that becomes public to the exposed body.

Monica Oancea – PhD. candidate at the Doctoral School in Sociology, National School of Political and Administrative Studies, Bucharest (monica.oancea@rocketmail.com). She has graduated the Masters Program in Anthropology of the same institution with the Dissertation paper “The Decorative Tattoo” and the Faculty for Philosophy at the University of Bucharest, specializing in the philosophy of culture. The main area of interest is body anthropology, in particular body modifications and mechanisms of social stigmatization.

Tatuajele nu se lasă la garderobă¹

Practici corporale de etalare a însemnelor corporale voluntare

Monica Oancea

Tatuajul, mai mult decât un însemn corporal cu funcție strict vizuală, reprezintă un factor de reorganizare a identității corporale a individului care se tatuează. Modificarea atitudinilor corporale care survine actului de tatuare ia forme variate, care pendulează între expunerea corpului și acoperirea sa. Considerând ambele gesturi – de acoperire sau expunere a tatuajului, ca fiind acte conștiente și deliberate de manifestare a identității corporale, înțelegerea lor se raportează la o sumă de variabile care pornesc de la locul în care este plasat tatuajul pe corpul individului, până la spațiul public sau privat în care corpul se expune și statutul individului tatuat în grupul în fața căruia își expune corpul.

Practicile de tatuare constituie un subiect insuficient cercetat în România până în prezent. Deși în ultimii ani s-au deschis tot mai multe saloane de profil autorizate, iar tatuajele au devenit un accesoriu corporal destul de comun, în general modificările corporale au atras puțin atenția cercetătorilor din aria științelor sociale, cei care au abordat acest subiect fiind mai mult jurnaliști, care au evidențiat fie caracterul deviant al acestora², fie caracterul monden³.

Lucrarea de față își propune să expună acest subiect prin prisma practicilor corporale care survin actelor de tatuate, respectiv conduita corporală condiționată de expunerea ori acoperirea tatuajelor în contexte specifice. Există o distincție semnificativă între felul în care privim ta-tuajul ca simplu concept și persoanele tatuaje ca o categorie nediferențiată, vagă, o masă amorfă de persoane despre a căror existență știm, și perspectivele multiple, variate, care survin când intrăm în contact cu o persoană tatuată, modurile diferite în care ne raportăm la fiecare dintre acestea, judecățile de

valoare pe care le facem. Perspectivele pe care le avem asupra fiecărui individ particular nu se formează însă unidirecțional. Felul în care acesta se expune, se descoperă, aparența sa corporală, sunt tot atâția factori care influențează impresia pe care ne-o formăm și direcționează viitoarea relație cu această persoană. Corpul este primul lucru pe care-l observăm, prima cale de comunicare non-verbală, în funcție de care introducem indivizii în scheme de interpretare și prin care le atribuim anumite caracteristici.

Iar corpul nu este un dat. Modificările corporale transformă corpul și, odată cu asta, și identitatea pe care-o atribuim cuiva. Dar nici modificările corporale nu sunt un element fix. Prin variatele feluri în care se manifestă și capătă vizibilitate, ele prezintă o dinamică specifică, a cărei analiză constituie subiectul celor ce urmează.

Câteva repere istorice ale răspândirii practicilor de tatuare în România. Legislație și reglementări

Odată cu transformările politice și socio-economice survenite în deceniul trecut în România, practicile de modificare corporală capătă progresiv o mai mare vizibilitate, ajungând în prezent să fie asociate cu practicile de înfrumusețare corporală. Acest fenomen, relativ recent pe plan local, este important prin prisma sensului în care sunt azi înțelese și interpretate social tatuajele.

Deși primele saloane de tatuare cu aparatură și materiale calitativ superioare, importate de obicei, apar odată cu jumătatea anilor '90, abia zece ani mai târziu activitatea acestora este recunoscută în mod oficial. Astfel, în luna ianuarie a anului 2005, Ministerul Muncii ia hotărârea de a introduce în nomenclatorul COR⁴ meseriile de tatuator și de montator de bijuterii pe corp (denumire asociată persoanelor care montează pierce-uri), hotărâre care va intra în vigoare o lună mai târziu. Așadar, din februarie 2005, oricare artist tatuator din România își poate desfășura activitatea în mod recunoscut public, în conformitate cu cadrul legislativ existent, practicile de tatuare fiind considerate un domeniu profesional ca oricare altul.

Recunoașterea oficială a meseriei și activităților de tatuare și reglementarea acestora au avut cel puțin două consecințe vizibile. Pe de-o parte, tatuajele au fost în acest mod incluse în circuitul economic formal, și devin un produs de consum, o marfă care poate fi achiziționată legal contra cost. Prevederile care impun specializarea în tatuare – certificată prin atestate

obținute în urma frecventării cursurilor de profil și susținerii unui examen, conferă artistului tatuator un statut profesional.

Un ordin emis în anul 2007 de către Ministerul Sănătății⁵ este relevant pentru sensul care este atribuit în prezent practicilor de tatuare, care devin asociate cu activitățile ceva mai generale ale înfrumusețării corporale – semn nu doar al recunoașterii și asumării publice a modificărilor corporale voluntare, dar și al responsabilizării sociale și al unei schimbări esențiale a normelor care reglează sensul dat conceptului de frumusețe corporală.

Cu alte cuvinte, vorbind în termeni oficiali, generali și colectivi, despre tatuare ca fiind o tehnică de înfrumusețare, avem de-a face cu o nouă viziune asupra corpului, în particular asupra corpului supus unor modificări intenționate și conștient asumate, viziune care prezintă un grad mai mare de acceptare socială a persoanelor tatuate. Modificările corporale, nemaifiind înțelese ca semne ale devianței și marginalului, sunt înglobate progresiv în aria normalității sociale – cu precizarea că acest fenomen este unul parțial, și în prezent intră încă într-un conflict susținut cu sensurile deviante anterioare, gradul de acceptare fiind unul variabil și relativ la context.

Prin documentele mai sus menționat, spațiile destinate practicilor de tatuare capătă un statut egal cu cel al saloanelor de tratament și machiaj cosmetic sau cu cel al saloanelor de coafură și frizerie. Această recunoaștere publică a funcției strict estetice a tatuării modelează viziunea colectivă asupra corpului. Un corp tatuat devine nu doar pasibil de a fi un corp frumos, ci mai mult, este un corp care se aliniază standardelor general acceptate ale normalității.

Cadrul teoretic. Polii de interpretare a tatuajului: de la însemn stigmatizant la accesoriu decorativ

1. Tatuajul ca însemn corporal stigmatizant

Termenul de stigmat, așa cum este expus de către E. Goffman (1963), își are originea în semnificația socială dată însemnelor corporale aplicate, în Grecia Antică, sclavilor, criminalilor și trădătorilor. Însemnarea corporală era menită să avertizeze membrii unei comunități cu privire la statutul inferior și trăsăturile deviante ale celui însemnat. Persoana stigmatizată reprezenta un element discreditat și discreditabil al societății, un in-

divid indezirabil din punct de vedere moral și poluat în sens ritualic. Însemnarea corporală era așadar o metodă eficientă prin care acei membrii considerați devianți erau scoși în afara comunității. Stigmatizarea constituie așadar un efect al moralei dominante, al normelor sociale care stabilesc categoriile de persoane dezirabile a fi parte a unei comunități, și atributele considerate a fi comune și naturale pentru membrii fiecăreia dintre aceste categorii.

Cu alte cuvinte, stigmatul se referă la un atribut puternic de discreditare, dar, așa cum subliniază Goffman, nu este vorba de un atribut propriu-zis, în sens obiectual, ci de un set de relații care se instituie între acel atribut specific și stereotipul (sau câmpul de semnificații) asociat acestuia.

În particular, tatuajul ca obiect în sine, izolat de orice context socio – cultural, nu prezintă nicio caracteristică devalorizantă. Odată ce-i aplicăm însă o grilă de interpretare specifică, tatuajul va prelua o serie de semnificații deviante aplicate în mod direct asupra purtătorului, și extinse asupra întregii categorii de persoane tatuate, așa cum vom vedea în cele ce urmează.

Ceea ce favorizează acest proces sunt asocierile imediate care au loc în imaginarul colectiv, între un individ purtător al unui stigmat specific, și întreaga categorie a celor stigmatizați:

„De fiecare dată când un purtător al unui stigmat specific se impune pe scena socială (încalcă legea, câștigă un premiu, stabilește un precedent sau un record), comunitatea locală ia notă (și) prin prisma stigmatului; restul purtătorilor aceluiași stigmat devin mai vizibili și mai accesibili „normalilor” din imediata apropiere, și devin obiectul unui transfer subtil de creditabil sau discreditabil” (Goffman:1963, p.40)

Înțelegerea tatuajelor în sensul unui stigmat social în spațiul românesc este cel mai bine ilustrată în studiul realizat în 1898 de N. Minovici, „Tatuajele în România”. Concluziile acestei lucrări sunt extrem de relevante în explicarea condițiilor în care însemnarea corporală prin tatuare este (și astăzi) asociată cu un caracter marginal și deviant al purtătorului:

„Nu numai din statistica noastră, dar și din a celorlalți autori reiese că din categoriile inferioare ale societății, cei care se tatuează sunt criminali. Larga răspândire printre ei face ca azi, văzând un individ tatuat, mai că suntem gata să-l întrebăm în ce penitenciar a făcut tatuajul, știind

foarte bine că acest obicei se practică în închisori.” (Minovici:2007, p.158)

Acest prototip al individului tatuat descris în rândurile de mai sus se mulează extrem de bine pe modelul propus de Goffman, al asocierilor imediate și transferului atributelor unui purtător sau unui grup restrâns de purtători ai unui stigmat asupra întregii categorii. Într-o comunitate, criminalii sunt un tip de membri care, prin natura actelor și activităților pe care le desfășoară, se impun și acaparează atenția întregii comunități. În vreme ce oprobiul public își are originea în repro-babilitatea actelor comise – imorale, forțând limitele normelor sociale și având un grad mare de pericolozitate la adresa siguranței publice, stigmatizarea este un proces mai amplu care vizează și alte aspecte particulare caracteristice celui stigmatizat. Așadar, dacă abuzurile sunt reglate pe cale legislativă, la nivel social acuzele se extind și asupra stilului de viață, asupra mediilor care acceptă și încurajează comportamentul violent și, nu în ultimul rând, vizează și aspectul corporal, despre care se presupune c-ar avertiza la nivel vizual caracterul deviant al unui individ. Datele statistice oferite în lucrarea citată sprijină această teorie:

„Deși actul tatuajului ca atare nu ne permite să conchidem că o categorie specială de oameni s-ar distinge din punct de vedere psihologic de ceilalți, cu toate acestea la noi în țară el se constată mai mult la delinvenți. Din zece indivizi, 8 sunt deținuți”⁶ (Minovici:2007, p.188)

Până în anii '90, perpetuarea acestui model a fost favorizată de regimul comunist, care a stopat nu numai introducerea în țară a unor metode profesionale de tatuare și a creării unor spații speciale dedicate realizării acestora, dar mai ales a împrumutului unor elemente de cultură vestice, unde imaginea persoanei tuate se transformase progresiv, îndepărtând caracterul deviant și integrând tatuajul în industria modei și pe scena publică și de divertisment, prin promovarea unor artiști sau staruri care au adoptat tatuajele ca accesorii corporale cu funcție strict decorativă.

Practica tatuării a rămas așadar multă vreme limitată la grupurile marginale, ceea ce a dus la proliferarea tatuajului ca stigmat, însemn devalorizant al infracționalității și reprobabilului.

Chiar dacă în ultimii 15 ani s-au înregistrat progrese vizibile în ceea ce privește tehnicile de tatuare, apariția saloanelor specializate, intrarea în uz a aparatului și materialelor profesionale și, din 2005, reglementarea

practicilor de tatuare și adoptarea unor norme legale de funcționare a saloanelor, aria semnificațiilor asociate tatuajelor nu a depășit decât parțial stadiul stigmatului social.

2. Mutațiile de sens ale tatuajului și integrarea sa în sistemul modei

Schimbările survenite în anii '90 în sistemul socio-politic și trecerea la un regim democratic și-au pus amprenta și asupra modului de percepere și expunere a corporalității în spațiul public.

Odată cu importul modei occidentale – prin modă înțelegând un set extins de practici, de la modul de producție al hainelor și accesoriilor până la simbolurile atașate acestora – asistăm la o mutație de sens survenită la nivelul aparenței corporale.

Modificările corporale prin tatuarea corpului și înțelegerea tatuajului ca fiind strict un accesoriu corporal, golit progresiv de forma unui stigmat, au fost adoptate de persoane publice (artiști, sportivi, actori, ș.a.m.d.) prin intermediul cărora au căpătat un grad crescut de vizibilitate, și extinse la o scală mai largă prin contagiune socială.

Fenomenul nu este unul nou, și cu atât mai puțin nu caracterizează strict spațiul românesc. Paul Sweetman argumentează faptul că procesul imitației este intrinsec sistemului modei. Astfel, îmbunătățirea tehnicilor de tatuare și apariția falselor tatuaje (cunoscute sub denumirea de „tatuaje temporare”) au îndepărtat în parte stigmatul atașat tatuajului, transformându-l într-o componentă a industriei modei, parțial și din cauza asocierii sale cu exotismul (cf. Sweetman).

De altfel, în anii '90 s-au deschis în România primele saloane profesionale care ofereau servicii de tatuare. În acest mod este facilitată achiziționarea unor tatuaje realizate cu aparate profesionale și pigmenți de calitate superioară, în medii mai sigure din punct de vedere igienic. Realizate în astfel de condiții, aspectul acestor tatuaje se diferențiază radical de tatuajele făcute în spații neamenajate și cu materiale rudimentare, în urma cărora rezultau așa-numitele tatuaje albastre-verzui „de marinar” sau „de pușcărie”.

Stigmatul a fost eludat sau transformat în sistemul modei contemporane, iar tatuajul, cu funcția de accesoriu corporal, încetează a fi purtător de sens:

Societatea reală

„Putem purta orice vrem, deoarece ceea ce purtăm nu mai este un referent al nimic altceva decât al simplei noastre implicări în sistemul modei.” (Sweetman:1999, p.54)

Azi, multe persoane aleg să se tatueze pentru a fi pur și simplu „la modă”, uneori sub influența cunoscuților, alteori sub presiunea subtil exercitată de modele generale vehiculate în media, publicații și site-uri de modă, ș.a.m.d.:

„E o simplă formă de înfrumusețare, exact așa cum sunt și cerceii. Sunt persoane care se tatuează ca să aibă ce arăta, cum ai pus și tu în-trebarea dacă mi-am modificat garderoba. Asta de asemenea nu o înțeleg. Însă probabil fiecare iese în evidență așa cum știe mai bine.” (Ioana)

Acest fapt este afirmat și acceptat și de către cei implicați direct în domeniul tatuajelor:

„Până la 18 – 20 de ani, tatuajul e doar o idee cool. După vârsta aia începi să gândești altfel și să fii conștient că e pe viață.”(...) „În 99% din cazuri e doar un nou accesoriu pentru că asta e curentul anul ăsta.”(...) „Dar, pentru cele mai multe (femei), e doar o bijuterie permanentă, sau un machiaj care dă bine cu rochia cea nouă. (...) Femeile care își aleg flori sau culori vesele, fluturi, sunt femeile care vor să atenționeze că sunt sensibile. Vor să își expună feminitatea.” (Ion, artist tatuator)

Delimitând, pe cât posibil, tatuajele achiziționate cu funcția de accesorii corporale de tatuajele proprii pasionaților (în termenii lui De Mello cei „hard tatoed” sau cei cu un număr mare de tatuaje), am observat preferința pentru anumite modele, des întâlnite în categoria celor dintâi: tribalele, literele chinezești, simbolul yin-yang, florile. Chiar și în privința localizării acestora pe corp, tatuajele realizate ca bijuterii corporale sunt preferate în anumite părți ale corpului, deseori coroborate cu un model anume, alcătuind astfel raporturi tip: tribale în zona lombară, flori pe gleznă ori pe laba piciorului, simbolul yin-yang în partea superioară a coloanei vertebrale, și exemplele pot continua cu o serie întreagă de alte combinații posibile.

Însă un alt aspect, poate cel mai important pentru analiza de față, constă în comportamentul corporal ulterior al purtătorului, după achiziționarea tatuajului (realizarea propriu-zisă prin actul de tatuare). Fiind

înțeles ca accesoriu corporal, tatuajul devine și trebuie să devină vizibil privirii celorlalți, ca orice alt element de înfrumusețare destinat expunerii sociale:

„Majoritatea se tatuează pentru că se poartă, alții se tatuează ca să răsară din mulțime, alții își aleg teme de tatuaje distincte pentru ca să răsară din mulțimea celor tatauți și tot așa..” (Ion, artist tatuator)

Managementul imaginii, al propriului aspect corporal nu este un proces cu o finalitate exclusiv lăuntrică, dimpotrivă, iese din izolare și necesită prezența celorlalți, reclamă relații și raporturi sociale care implică un feed-back permanent, un dialog mut al sinelui cu sistemul social și cu indivizii care îl alcătuiesc:

„Tehnicile corpului, inclusiv acelea considerate a fi auto-referențiale, implică metode și grade de reprezentare și auto-reprezentare care exprimă capitalul, resursele culturale și statutul.” (Pitts:2003, p.190,)

Așadar, tehnicile corporale constituie o modalitate de a construi identități alternative:

„(...) dar să știi că în general sunt doar simpatizanți ai clasei în care nu vor ajunge niciodată (...). Se gândesc așa: „Beckham are tatuaje cu numele copiilor, Beckham e bogat, are succes. Eu nu sunt bogat, nu voi fi niciodată, dar îmi permit să îmi fac un tatuaj ca al lui Beckham.” (...) „Cam asta e una din categoriile de oameni care se tatuează. Un tatuaj ca al unei celebrități, poate ca să simtă puțin din ceea ce simte persoana respectivă. Adică, tipul ăsta de tatuaj poți să îl consideri o mască, ceva care șterge automat din greutățile pe care le ai, faptul că ai de plătit rate, faptul că nu îți permiți tot ce vrei...” (Ion, artist tatuator)

În aceeași măsură există și tendința complementară, ca normele și presiunile exercitate din exterior să ne reconstruiască corporalitatea, cum explică Victoria Pitts:

„Atunci când corpul este înțeles în sens social și politic – ca inscripționate prin și existând în cadrul unor rapoarte de putere – modificările anormale ale corpului nu mai par automat să fie nenaturale sau patologice, dar nici nu ne arată că indivizii sunt liberi și își pot recrea propriul corp și propria identitate fără nicio limită. De fapt, proiectarea

corpului sugerează modul prin care indivizii și grupurile negociază relațiile dintre identitate și cultură și propriul corp. În vreme ce corpul este material, personalizarea corpului este un proces social dezvoltat prin categoriile și „puterea discursurilor sociale existente, accesul la aceste discursuri și forța politică a acestor discursuri”, așa cum arată teoreticiană feminismului Chris Weedon.” (Pitts, 2003: 35)

Tehnicile corpului, ca îmbrăcarea ori modificările corporale, sunt moduri variate de a negocia atât acceptul și statutul individului în grupurile sociale, cât și o continuă negociere a propriei identități în raport cu acele norme (culturale, sociale, politice) care condiționează individul.

Ne îndepărtăm astfel semnificativ de corpul înțeles în termenii unui dat natural, un obiect static a cărei integritate este inviolabilă. Perspectiva integrării corpului în rețele complexe care exercită o influență permanentă asupra formei și aparenței corporale exclude corporalitatea din limitele unui sistem izolat.

Aplicând această modalitate de interpretare asupra corpului modificat prin tatuare, cele expuse mai sus își găsesc expresia într-un act particular specific: actul de etalare.

Conceptul de etalare a tatuajelor

Prin termenul de etalare am denumit actul de expunere, de descoperire a tatuajului în mod conștient, într-un cadru bine fixat și controlat de către persoana purtător – care este persoana tatuată.

Este important să facem o distincție prealabilă între expunerea involuntară, accidentală, a unui tatuaj – expunere care nu se constituie ca un act de etalare, și expunerea voluntară, în spatele căreia stă cu necesitate intenționalitatea purtătorului.

Corpul expus voluntar nu este corpul natural, biologic, ci corpul constituit ca un câmp de semnificații care se pretează citirii culturale, premisă probată de-a lungul timpului de o multitudine de studii de antropologie.

Ipoteza de la care putem porni în înțelegerea modificărilor corporale este tocmai aceasta, a corpului ca subiect: un construct cultural și social, care poate fi recreat ca text, o narațiune complexă a cărei citire socială direcționează modurile de înțelegere și de raportare atât la sine, cât și la ceilalți. Reorganizându-se pe sine⁷, corpul se re poziționează continuu în raporturile cu ceilalți. Prin corp, mai exact prin aparența corporală la care

permitted accesul celorlalți, ne plasăm și în egală măsură suntem plasați în categorii și contexte cunoscute, familiare, repetitive. Conform lui Goffman, avem de-a face cu un proces condițional pe care-l putem extinde și la tehnicile corpului, prin care rutina contactelor sociale instituie o serie de norme generale pe baza cărora ne creăm anumite așteptări. Progresiv, transformăm aceste anticipări în așteptări normative de la ceilalți, iar toate aceste presupuneri impută de obicei individului cu care relaționăm niște potențiale atribute (pe care le poate poseda sau nu).

Așadar, nu minimalizez importanța pe care o poate avea un astfel de moment de expunere accidentală și efectul pe care îl poate manifesta asupra relațiilor interumane, prin reconsiderarea atitudinii personale față de purtător.

Însă actul de tatuare nu se reduce stricto sensu la achiziționarea unui tatuaj, ori la tatuaj ca simplu atribut corporal, ci implică o reorganizare complexă a identității corporale individuale. Iar modul în care această identitate poate fi surprinsă și interpretată poate avea loc doar prin expunerea voluntară, cu alte cuvinte doar atunci când însăși această identitate se dezvăluie, se manifestă conștient.

De altfel, din observațiile mele și din cele aflate de la intervievați, pot afirma că expunerile accidentale ale tatuajelor, în special expuneri involuntare în spații publice, au o incidență scăzută. Explicația acestui fapt își are originea în special în plasarea tatuajului pe corp – în a cărei alegere tocmai posibilitatea expunerii ulterioare are o importanță hotărâtoare, așa cum vom vedea în cele ce urmează. Este dificil să observăm tatuajul cuiva fără acordul – direct ori indirect, al acestuia, ori să observăm în imediata noastră apropiere persoane tatuate dacă acestea aleg să-și acopere tatuajele și astfel să eludeze accesul vizual, și, nu în ultimul rând, și cel verbal – când acestea nu-și mărturisesc statutul de persoană tatuată. Iată motivele pentru care consider că o expunere accidentală a tatuajelor este prea puțin relevantă pentru a fi inclusă în categoria actelor de etalare.

Expunerea voluntară a tatuajului este rezultatul unui act deliberat, iar condițiile unui astfel de gest variază în funcție de o serie de factori, printre care: spațiul în care corpul se expune – spațiul public ori spațiul privat, tipul de relații în care se află purtătorul cu cei în fața cărora își descoperă tatuajul, ș.a.m.d.

Efectele unui act de etalare nu sunt însă mereu previzibile ori evidente, și nu au ocurență imediată, ceea ce le face mai dificil de cuantificat.

Totuși, complementaritatea dintre polii de citire ai tatuajului și contextul în care prezența tatuajului pe corpul cuiva este actualizată (cu alte cuvinte, contextul în care are loc etalarea) conturează câteva direcții posibile.⁸

Aceste atitudini pot lua forme variate, în diverse grade de intensitate, de la acceptarea până la respingerea socială. Chiar dacă reacțiile pe care le provoacă sunt exterioare purtătorului, pot fi parțial controlate de către acesta. Alegând în fața cui și când tatuajul este expus, vizibil, ori dimpotrivă, ascuns, acoperit prin vestimentație, purtătorul poate jongla cu aparența sa corporală. Din această perspectivă, corporalitatea este deopotrivă atât un constituent al identității individuale, cât și un mijloc de a crea identități alternative ale unui același individ, bazate, alături de categoriile de gen, vârstă, ș.a.m.d., și pe dihotomia persoană tatuată – persoană non-tatuată.

În funcție de cadrele în care se desfășoară actele de etalare, dar și predispoziția de a interpreta tatuajele într-o perspectivă dominantă din cele principale – ca stigmat sau ca însemn de prestigiu în urma etalării, purtătorii recurg la tehnici corporale pe care le putem diferenția în trei tipuri specifice, subcategoriile ale conceptului mai general de etalare.

Astfel, putem vorbi de etalare publică, de etalare privată și de etalare intimă, fiecare dintre acestea fiind tratate pe larg în cele ce urmează.

Etalarea publică a tatuajelor

Etalarea publică se referă la expunerea acelor tatuaje localizate în părți ale corpului care rar și doar în anumite contexte independente de purtător sunt ascunse privirii. Tatuajele cu etalare publică sunt cele realizate pe față, pe mâini sau pe gât, zone ale corpului care în majoritatea timpului nu sunt acoperite prin vestimentație.⁹ Când acest lucru se întâmplă, cauzele sunt de ordin obiectiv, de exemplu sezonul rece – care impune purtarea unor piese de îmbrăcăminte specifice (mănuși, fulare, ș.a.m.d.). Însă în mare parte a timpului astfel de tatuaje au un grad mare de expunere, fără ca accesul vizual să fie limitat doar la anumite persoane selectate de către purtător. Cu alte cuvinte, orice poate vedea tatuajele de acest tip, această trăsătură fiind de altfel și caracteristica de bază a etalării publice a tatuajelor: accesul vizual nediferențiat și necondiționat, independent de situațiile și contextele sociale în care se poate afla purtătorul la un moment dat.

Statutul individului, acela de persoană tatuată, este unul asumat pe deplin, și probat de evidențe. Asumarea individuală a actului de tatuare este importantă deoarece, așa cum am expus în capitolul anterior, poate atrage după sine atitudini de respingere socială, cauzată de parțialul paralelism al tatuajului cu forma unui stigmat social.

Diferențierea de restul „normalilor” - în sensul dat de Goffman acestui termen, și încadrarea voluntară, prin contrast, într-o categorie restrânsă de persoane (categorie susceptibilă a fi interpretată ca marginală și deviantă) au la bază motivații variabile. Elementul comun al acestora rămâne înțelegerea propriului corp drept un mijloc de exprimare a individualității.

Interesant de observat este faptul că persoanele care aleg să se tateze în părți ale corpului expuse aproape permanent privirii au un control nul, sau aproape nul, asupra atitudinilor pe care le poate cauza prezența tatuajului.

Stigmatizarea este astfel favorizată. Indiferent de contextul în care purtătorul se află la un moment dat – context public, formal, ori privat, informal, tatuajul rămâne expus privirii. De aici li dificultatea de a controla reacțiile celor din jur.

În grupuri a căror majoritate este non-tatuată, purtătorul unui tatuaj se diferențiază prin contrast, și, în funcție de conservatorismul sau, mai exact, de grila de interpretare adoptată de fiecare grup în parte, tatuajul va lua forma unui atribut puternic de discreditare sau va fi privit ca un însemn de prestigiu.

Întrebarea este cum, prin expunerea publică a unui tatuaj, poate fi prevăzut care dintre aceste moduri de citire va fi predominant. Răspunsul este că nu se poate. Purtătorul își asumă un risc permanent, deși calculat – încă din punctul pre-tatuării, atunci când a fost aleasă acea parte a corpului care va fi tatuată.¹⁰

Expunerea publică are loc (și) în spații care ies din sfera de control a purtătorului, spații în care accesul altor persoane nu poate fi restricționat de către acesta,¹¹ de la străzi, piețe, mijloace de transport în comun, până la centre comerciale, restaurante, muzee sau teatre. Oriunde s-ar afla la un moment dat, purtătorul are statutul – evident pentru oricine, al unui individ tatuat. În astfel de situații, acesta nu mai are însă poziția unui individ singular, ci preia o paletă mai largă de atribute asociate întregii categorii de persoane tateate.

Goffman include acest aspect alături de cele privitoare la statutul unui individ purtător al unui stigmat particular în societate, individ pentru care schema obișnuită de interpretare în viața cotidiană rămâne indeterminată, din cauza imprevizibilității atitudinilor pe care le pot adopta restul „normalilor”.

Prezența imediată a „normalilor” poate duce la senzația invadării spațiului privat, la instituirea unei distanțe sociale, prin agresiuni vizuale, verbale, ori prin limbaj corporal (cf. Goffman). Într-adevăr, în cadrul mai multor interviuri, un element recurent al celor povestite de intervievați priveau reacțiile persoanelor necunoscute în locuri publice însă îndeajuns de limitate spațial pentru a le obliga pe acestea să intre în contact cu cei intervievați (purtători de tatuaje). DE cele mai multe ori, agresiunea nu depășea nivelul vizual – priviri insistente, persoane care se holbează:

„S-a întâmplat să ne întoarcem acasă cu unul dintre primele autobuze, iar la stație la Apaca erau vreo trei cucoane în drumul lor spre serviciu care numa'că nu arătau cu degetul spunând cât de degenerată este generația noastră și uită-te la ei în ce hal umblă (referire la tatuajul deținut de interviuat, n.n.). Cu altă ocazie ne aflam într-un restaurant mai fițos unde lumea era îmbrăcată în stofe iar eu mai lejer (interviueatul deține tatuajul pe braț, n.n.). De la o masă alăturată, cât timp am stat acolo, am putut să observ privirile de dezaprobare ale unor personaje. Pe semne nu considerau că fac parte din categoria adecvată care se „hrănea” în locul respectiv.” (Mihai)

„Marea ipocrizie.. Sunt fan tatuaje și tot ce înseamnă pin-up fashion, dar cu greu dacă-aș fi patron aș angaja pe unul care ar fi tatuat foarte vizibil. Poate nu ar fi neapărat vorba de prejudecăți, dar am umblat cu atâția (terminați) de-a lungul vieții. Puțini din cei cu tatuaje au și ceva în cap. Asta nu înseamnă că i-aș respinge. Dar aș porni de la ideea că trebuie să-mi demonstreze că i-am judecat prost, nu de la a nu-i judeca până nu am motive.” (Cristi)

Aceste reacții pot fi explicate prin prisma discrepanței persoanei tatuate față de imaginea generală a persoanei dezirabile a fi întâlnite în societate, persoana conformă cu normele generale de conduită¹² – inclusiv conduita corporală (cf. Goffman).

Pot surveni însă și reacții de tip opus, de empatie ori chiar de admirație. Când acestea nu vin din partea unor persoane integrate în grupul de referință al individului (familie, prieteni, ș.a.m.d.), ci mai degrabă din partea unor persoane necunoscute, avem de-a face cu ceea ce Goffman a numit empatia pe baza aceluiași stigmat.

Cu alte cuvinte, indivizi purtători ai unui același stigmat particular cunosc din propria experiență de viață care este statutul real al purtătorului în societate, astfel încât se creează un sentiment de familiaritate și apartenență.

Există și cazuri în care indivizi nestigmatizați manifestă această acceptare, iar Goffman îi poziționează în categoria acelor persoane care, deși lipsite de purtarea stigmatului, au avut un contact prelung și susținut cu membrii respectivei categorii de purtători ai stigmatului, și astfel manifestă o mai mare disponibilitate de acceptare, stigmatul devenind o trăsătură mai puțin semnificativă.

Empatia între membrii purtători ai stigmatului particular în forma tatuajelor am observat-o în cadrul convenției internaționale de tatuaje, prima de acest fel din România, care a avut loc în Sibiu în vara anului 2009.

13

Evenimentul s-a desfășurat în parcare Sălii Transilvania din Sibiu, spațiul fiind amenajat și delimitat prin garduri care restricționau accesul. Deși într-un spațiu public, aceste limitări spațiale au format o enclavă și au fixat o delimitare clară între cei „de-afară” și cei „dinăuntru”, între publicul convenției și „ceilalți”.

Organizatorii au impus accesul contra-cost¹⁴ sau pe baza unor invitații scrise din partea acestora, așadar iată un alt factor care a limitat accesul, ca metoda de triere a publicului potențial.

În spațiul dedicat convenției, tatuajul își pierde orice conotație stigmatizantă, ba mai mult, ia de multe ori forma unui însemn care aduce prestigiu purtătorului. Un schimb de replici între doi participanți, ambii acoperiți de un număr mare de tatuaje, este exemplificator: „*Oau, ce mare-i (tatuajul), băi mai ai puțin și mă ajungi.*”(anonim).

Deși am observat în public și persoane fără tatuaje – cel puțin fără tatuaje vizibile, în contrast cu majoritatea, de această dată nu mai vorbim de o separație în genul celei de persoane tatuate - „normali”. Gradul foarte mare de toleranță și acceptare socială se explică prin faptul că „aici, suntem toți în aceeași oală”(anonim), că participanții, deși nu se cunoșteau între

ei, împărtășeau nu doar interesul comun pentru modificările corporale, dar și efectele sale mai subtile, ale sentimentului de apartenență, ale unei aceleiași „carriere morale” în sensul dat de Goffman: persoane care manifestă tendința de a avea experiențe similare și schimbări similare ale concepției asupra sinelui, adoptând metode asemănătoare de ajustări și transformări – în cazul de față corporale (Goffman: 1963, p.45).

Într-un astfel de context, tehnicile corporale de care uzează purtătorul au în vedere evidențierea tatuajelor – însemnele care îi probează statutul. Etalarea publică este aici o declarație personală, necesară pentru a te face remarcat într-un grup ai cărui membri sunt legați prin modificări corporale de aceeași natură. Funcția de însemn de prestigiu face ca membrii să capete cu atât mai multă vizibilitate în grup cu cât au un număr mai mare de tatuaje, au tatuaje de dimensiuni mari, mai complexe ca model și tehnică de realizare, ș.a.m.d.

Tatuajele etalate sunt așadar tatuajele cele mai expuse vederii – expunere generală și nediferențiată. Fiind vizibile oricui, ca de altfel și distanța la care se poziționează purtătorul în raport cu restul indivizilor non-tatuați, tendința de interpretare a tatuajului ca însemn stigmatizant rămâne preponderentă.

Etalarea privată a tatuajelor

Etalarea privată se referă la modul specific de expunere a acelor tatuaje localizate în zone ale corpului care, în viața cotidiană, pot fi în egală măsură acoperite sau descoperite. În acest caz, acoperirea ori expunerea tatuajelor ține mai puțin de condiții obiective, externe și independente de purtător (ca de exemplu alegerea hainelor care acoperă corpul, implicit și tatuajele, în funcție de condițiile meteo), și mai mult de alegerea intenționată a unor piese de îmbrăcăminte, a unor posturi sau chiar a unor poziții corporale anume care favorizează expunerea maximă sau, dimpotrivă, ascunderea tatuajelor.

Conform observațiilor mele, astfel de tatuaje, care determină o etalare privată, sunt de cele mai multe ori localizate pe brațe, pe umeri, pe spate (deseori în zona omoplaților), în zona lombară sau pe gambe.¹⁵

Principala caracteristică a etalării private a tatuajelor este pronunțata sa ambivalență, atât a atitudinilor și expunerii corporale, cât și, implicit, a identității asumate a purtătorului – fie ca persoană tatuată, iden-

titate evidentă când tatuajul este expus, fie ca potențial non-tatuat prin ascunderea tatuajului:

„Vreau să nu se vadă niciun tatuaj când te uiți la mine, dar, dacă mă dezbrac, să fiu plin!” (Daniel)

Iată așadar o modalitate prin care gestionarea propriului corp, modificat prin tatuare, este posibilă, ba mai mult, oferă chiar un mijloc de gestionare a identității auto-construite prin acest gen de modificări corporale.

Pentru a înțelege funcția pe care o îndeplinește etalarea privată în viața cotidiană a unei persoane tuate, trebuie să pornim de la elementul său definitoriu: localizarea specifică a tatuajelor pe corp, localizare care se găsește în strânsă relație cu semnificațiile sociale care condiționează într-un mod extrem de variat conduita corporală.

Locurile alese spre tatuarea cu etalare privată sunt, de obicei, predispușe unei expunerii publice limitate. În raport direct cu actul descoperirii corpului, al unui grad mai mare de corp dezbrăcat (în sensul său de expunere), acest tip de etalare își are baza în situațiile limitate și specifice în care acest act este permis de normele sociale.

Deși tratând problema etalării private folosesc în mod uzual ambii termeni – de „acoperire” și, respectiv, de „ascundere” a tatuajului, consider necesară distincția între sensurile specifice cu care folosesc fiecare dintre acești termeni.

În vreme ce „a ascunde” este asociat unui act de tăinuire, de disimulare, de camuflare, „acoperirea” a ceva ia, conform DEX-ului, sensul de „a proteja”, „apune la adăpost”. Așa cum vom vedea în cele ce urmează, etalarea privată a tatuajului este de cele mai multe ori o cale prin care persoane tuate caută să se protejeze de posibile asocieri cu devianța, marginalul, delicvența, și, implicit, și de respingerea socială care decurge de aici. Dar, în egală măsură, etalarea privată ia forma unei disimulări, unei nerecunoașteri a statutului de persoană tatuată, și „camuflarea” într-un individ non-tatuat atunci când situația este nefavorabilă unei expunerii a tatuajului. Deși aceste funcții ale etalării private pot surveni simultan, printr-o relație de tip cauză – efect, ele nu sunt similare.

Când se recurge însă la etalarea privată? Unde te poți dezbrăca? În mod particular, unde îți este permis să-ți descoperi părți ale corpului cum sunt spatele ori zona lombară? De cele mai multe ori, acest lucru este considerat a fi acceptabil în medii informale: la ștrand, la mare pe plajă ori în

propria locuință. Persoanele care au mai des acces vizual la corpul descoperit sunt membrii familiei ori membrii grupului de prieteni, unde nu este impus un cod vestimentar strict, ori alături de partener sau în timpul actului sexual.

Toate aceste situații fac parte din viața privată a individului, și se încadrează în limitele aceluia spațiu personal în care accesul este permis doar unor persoane privilegiate, în virtutea unor relații personale care le acordă statutul de „apropiați”.

În schimb, în contexte formale ori în spațiile publice, un astfel de tatuaj poate fi cu ușurință ascuns, eludat din punct de vedere vizual prin acoperirea cu o piesă de îmbrăcăminte, fără ca acest lucru să pară nenatural ori să atragă atenția asupra purtătorului tatuajului.

Alegerea spre tatuare a acelor locuri sau părți ale corpului cu expunere limitată, permissive atât pentru acoperire, cât și pentru expunere, este o decizie care precede actul propriu-zis al tatuării.

O interviuată îmi povestește că, deși are un tatuaj realizat în urmă cu trei ani, familia sa nu a aflat nici în prezent de existența lui. De teama dezaprobării și a unor reacții negative din partea părinților, a ales anume ca tatuajul să poată fi acoperit de haine, tocmai „ca să nu afle ai ei”. O alta interviuată povestește un lucru asemănător, că este tatuată însă puțină lume cunoaște acest fapt:

„Majoritatea persoanelor din mediul meu de viață nu știu de existența tatuajului meu, dar cei care l-au văzut au rămas plăcut surprinși, și în același timp entuziasmați.” (Ioana)

Întrebarea pertinentă în acest caz ar fi de ce, din moment de o persoană alege să se tatueze, nu-și asumă în totalitate acest statut, și alege o atitudine ambivalentă, prin care numărul de persoane care află de modificările corporale la care s-a supus este limitat.

Motivația unei astfel de decizii depășește însă nivelul strict individual. Statutul dual al persoanei care alege etalarea privată a tatuajului își are originea în semnificațiile sociale ambivalente pe care le iau însemnele corporale voluntare, în particular și tatuajele.

Stigmatul atașat tatuajului dă naștere unor moduri variate de discriminare. De la simpla agresiune vizuală și invadarea intimității, până la atitudini mai explicite de discriminare a persoanelor tatuate, toate acestea

decurg în mod direct din stigmatizarea persoanelor purtătoare a unor însemne corporale. Conform lui Goffman:

„Statutul unei persoane purtătoare a unui stigmat presupune cel mai mare număr de interacțiuni sociale ca rezultat al angajării.” Goffman:1963, p.24

Integrarea într-un loc de muncă presupune, în majoritatea cazurilor, integrarea într-o structură ierarhizată. Același gen de ierarhizare poate fi observat și în alte contexte, ca cel al instituțiilor de învățământ ori instituții administrative, în care contactul interuman este unul susținut. În reglarea raporturilor de putere care survin, un potențial însemn corporal – înțeles ca stigmat, poate submina poziția purtătorului. O persoană tatuată se deosebește de imaginea – stereotip a individului „normal”¹⁶. Iar acoperirea tatuajului prin intermediul vestimentației păstrează aparența de „normalitate” a purtătorului. Statutul său real, acela de persoană tatuată, nefiind vizibil, nu mai este un impediment, nu mai instituie diferențe între purtător și o majoritate care, în prezent, în România constă din indivizi non-tatuați:

„(...) dacă la angajare l-aș fi arătat (tatuajul, nota mea), mi-ar fi periclitat-o mult. Da, sunt sigur de lucru ăsta.” (Rareș)

Practic, putem vorbi de etalarea privată în termenii unei metode de autoapărare - prin ascunderea identității conferite de modificarea corporală și acoperirea însemnului corporal, ca răspuns anticipatoriu la posibila respingere socială.

De aici și reversul, respectiv expunerea tatuajului în cadre informale, familiare, în care accesul celorlalți poate fi controlat și chiar restricționat de către purtător, ceea ce sporește nivelul de încredere a acestuia. Purtătorul are o mai mare siguranță că aparența sa corporală nu va juca un rol decisiv în modul în care este apreciat și evaluat de către cei din jur.

Controlând situațiile în care purtătorul alege să își asume statutul de persoană tatuată, previziunile acestuia legate de feedback-ul pe care îl va primi sunt mai facile, și pot fi încadrate într-o schemă de aproximare. Întocmai ca în exemplul citat anterior, în care o interviuată își ascunde tatuajul față de familie bănuind că rudele sale vor reacționa nefavorabil.

Așadar, statutul de persoană tatuată, deși unul real și asumat odată cu realizarea tatuării, este declarat public – sau, dimpotrivă, disimulat, în funcție de contextul în care se găsește la un moment purtătorul, context care îi condiționează conduita corporală și gradul de expunere a tatuajului.

Etalarea intimă a tatuajelor

Etalarea intimă constă în expunerea acelor tatuaje localizate în zonele genitale, tatuaje a căror vizibilitate este semnificativ mai redusă decât a celor cu expunere publică și privată, accesul vizual fiind limitat la un număr restrâns de persoane – de obicei doar la partenerii sexuali.

Odată cu delimitarea acestui tip de expunere, observăm prezența imediată a factorului sexual. Acest lucru a făcut ca etalarea intimă să fie aspectul cel mai dificil de abordat în cercetare și în interviurile realizate. N-am întâlnit nicio persoană care să aibă vreun tatuaj localizat în zonele genitale sau, mai corect spus, care să îmi declare că ar avea. Afirmarea sexualității? Exacerbarea ei? Greu de spus, în lipsa unor informații directe de la surse.

Singurele observații asupra etalării intime sunt bazate pe câteva discuții care tratau subiectul într-un mod general. .Intervievații care și-au exprimat părerile vizavi de acest subiect au valorizat pozitiv tatuajele, insistând însă asupra discreției aluziilor sexuale pe care etalarea intimă le poate provoca:

„Dacă m-ar atrage? Hm.. Cred că ar depinde mult ce anume este tatuat. Dacă ar fi ceva interesant, ar fi cu atât mai fain că se află într-o zonă atât de.. exclusivistă. În caz contrar, dacă ar fi ceva banal sau stupid, zona respectivă ar accentua și mai mult părerea de „ce nașpa” despre acea tipă. În cazul interesant mi s-ar părea o tipă deschisă și dornică de experiențe sexuale noi, în celălalt caz poate vedetă de filme porno.”
(Mihai)

Putem specula ca etalarea intimă are funcția unui stimul vizual, adăugând un plus de imprevizibilitate purtătorului:

„Mi se pare exotic, adaugă un plus de mister.. Adaugă un plus de mister, zic eu, căci fiecare (tatuaj) are o poveste.” (Lucian)

Etalarea intimă tinde aşadar să pună în valoare tatuajul în sensul său de însemn de prestigiu, mai mult decât un însemn stigmatizant, purtătorul punând în valoare propriile norme sexuale şi eliberarea de tabuuri. Totuşi, accentul cade, în acest tip specific de etalare, în modelul tatuajului şi sensul ataşat imaginii vizuale a acestuia:

„Faptul că-l are nu-mi spune dacă este bună la pat sau nu. Cel mult îmi spune că este o femeie cu o activitate sexuală ridicată, deşi nici acest lucru nu este sigur. Nu cred că s-ar simţi mai puţin femeie dacă nu l-ar avea, din moment ce eu îl privesc tocmai ca pe un fel de celebrare a sexualităţii şi a feminităţii ei. Îl mai privesc şi ca pe un mod de a amplifica stările “cool” şi “sexy”, nu neapărat pentru alţii, ci pentru propria persoană.” (...) „Nu contează doar tatuajul, ci şi comportamentul. (...) Dacă o femeie este finuţă şi cu bun gust, atunci îşi va face un tatuaj finuţ, care să placă oricărui partener şi care să incite. Dacă, pe de altă parte, tatuajul este odios şi se îndreaptă rapid către vulgaritate, atunci este clar faptul că tipa are un grad ridicat de bătărănie şi vrea să şi-o tragă doar cu “şmecheri” şi cu “şmenari”. (Rareş)

Concluzii

Fixând etalarea în termenii unui act de expunere, de descoperire a tatuajului în mod conştient, într-un cadru bine fixat şi controlat de către purtător, avem de-a face cu o caracteristică definitorie a tatuajului decorativ.¹⁷ Odată cu achiziţionarea unui tatuaj, etalarea este intrinsecă conduitei corporale viitoare a persoanei tatuate.

Ba mai mult, prin alegerea, anterioară realizării propriu-zise, a locului unde tatuajul va fi poziţionat, este determinat – de cele mai multe ori în mod conştient, tipul particular de etalare ulterioară. Însuşi statutul de persoană tatuată, care aparent ţine exclusiv de achiziţionarea tatuajului, nu este la nivel social un statut evident în orice condiţii.

Tehnicile adoptate de purtător în comportamentul său corporal sunt un factor-cheie pentru felul în care identitatea acestuia este auto-construită şi gestionată în relaţiile cu ceilalţi.

Rezumând cele expuse anterior, vedem că tipurile particulare de etalare şi principalele caracteristici ale acestora pot fi puse în forma unui tabel ca cel alăturat..

Deşi elaborat în urma unei cercetări concentrate exclusiv asupra tatuajului decorativ, conceptul de etalare şi funcţiile acestui act se pretează

și unei examinări în raport cu alte tipuri de tatuaje: tatuajele de închisoare, tatuajele etnice, ș.a.m.d. Astfel, funcțiile etalării pot fi dezvoltate, de exemplu acoperirea unui tatuaj de închisoare pentru a ascunde trecutul purtătorului, ori expunerea unui tatuaj etnic ca simbol al descendenței.

Tabel 1. Tipuri de etalare specifice

Etalarea publică a tatuajului	Etalarea privată a tatuajului	Etalarea intimă a tatuajului
Tatuajul este de obicei expus vederii	Tatuajul este expus sau ascuns vederii în funcție de context	Tatuajul este de obicei ascuns vederii
Mai susceptibil de a fi interpretat ca însemn stigmatizant	Ambivalență pronunțată în interpretare, între însemn stigmatizant și însemn de prestigiu	Mai susceptibil de a fi interpretat ca însemn de prestigiu
Recunoașterea individului ca fiind o persoană tatuată și accesul vizual la tatuaj sunt generale	Recunoașterea individului ca fiind o persoană tatuată și accesul vizual la tatuaj sunt parțiale	Recunoașterea individului ca fiind o persoană tatuată și accesul vizual la tatuaj sunt reduse

NOTE

- ¹. Preluare din romanul cu titlu omonim semnat de Francisc Păcurariu și apărut la Editura Eminescu în anul 1982.
- ². De exemplu „*Tatuaje trăsnite de pușcărie*” (Gorj Domino) sau „*Tatuajul ca pecete socială*” (Jurnalul Național).
- ³. „*El l-a tatuat pe Mutu*” (Cancan), „*Daniela Crudu și-a făcut un tatuaj în zona intimă*” (Gosvip.ro), și exemplele pe această temă pot continua, fiind extrem de numeroase.
- ⁴. Clasificarea Ocupațiilor din România
- ⁵. „Ordinul ministrului sănătății publice privind aprobarea Normelor de igienă pentru cabinetele de înfrumusețare corporală” publicat în Monitorul Oficial al României din 19 iulie 2007.
- ⁶. Cercetarea lui Minovici cuprinde analiza a „11 000 de indivizi care au trecut prin Serviciul Antropometric timp de 7 ani, 570 de cadavre care au intrat în Institutul Medico-Legal (Morga), 689 prostituate, 342 alienați. 600 de deținuți (...) și un număr destul de mare de bolnavi de prin spitale” (Minovici, :2007, Introducere).
- ⁷. În particular prin modificările corporale.
- ⁸. Fără a le absolutiza ori a le demarca în mod fundamental una față de cealaltă. Ca orice alte relații de acceptare, respectiv de respingere socială, și relațiile influențate de prezența sau, de ce nu, de absența tatuajelor pot fi doar parțial generalizate, fără pretenția ca aceste generalizări să fie aplicabile oricărui individ particular.
- ⁹. Mă refer în general la cultura vestică, și în particular la cea românească.
- ¹⁰. Tehnicile de tatuare oferă un timp de gândire destul de mare în ceea ce privește asumarea tatuării unei părți a corpului expusă privirii. Nu doar prin alegerea prealabilă a locului destinat tatuării, care este la latitudinea celui care se tatuează, ci și, sau mai bine spus mai ales prin folosirea unui șablon care transferă modelul tatuajului pe corp înainte de tatuarea propriu-zisă – tehnică folosită în majoritatea cazurilor. Astfel, clientul poate avea o imagine de ansamblu și poate aproxima viitoarea sa aparență corporală. Ceea ce dă posibilitatea de a se răzgândi ori a corecta poziționarea tatuajului pe corp înainte ca acesta să devină (aproape) ireversibil.
- ¹¹. Cum este, de exemplu, propria locuință.

¹². Existente la un moment dat într-o societate.

¹³. Sibiu, 5 – 7 iunie 2009.

¹⁴. Prețul biletului fiind de 10 lei/zi. La întrebarea mea dacă există și vreo modalitate de abonare pentru toate cele 3 zile ale convenției, mi s-a răspuns că nu s-a recurs și la această variantă.

¹⁵. În cazul tatuajelor localizate pe gambe, gradul mediu de expunere depinde în mod direct de genul purtătorului. Dacă, în cazul femeilor, tatuajele realizate pe gambe au o etalare apropiată de categoria celei publice – favorizată de specificul vestimentar feminin (prin numărul mai mare și mai variat de piese de îmbrăcăminte care descoperă picioarele: fuste, rochii, dresurile transparente, ș.a.m.d.), în cazul bărbaților caracterul etalării private este mai pronunțat, și prezintă o trăsătură interesantă. Alegerea purtării unei perechi de pantaloni lungi, care acoperă un tatuaj realizat pe gambă, ori a unor pantaloni scurți sau trei sferturi, care îl descoperă, este mai puțin condiționată de tendințele modei (decât în cazul femeilor). În plus, acest gen de alegere este restrâns la una dintre aceste două variante, de altfel și singurele considerate acceptabile de către majoritatea bărbaților în societatea românească. Așadar, alegerea uneia dintre posibilități ori a celeilalte într-un anumit context poate fi pusă într-o relație mult mai directă și mai vizibilă cu intențiile de expunere ori de ascundere a tatuajului. Interesant este că, deși acest gen de expunere are un caracter privat mai accentuat în cazul bărbaților, manifestarea acestuia este limitată doar la sezonul cald și, adesea, la situații cotidiene mai puțin formale (care permit bărbaților purtarea unor pantaloni care le descoperă gambele). În concluzie, ce apropie acest gen de tatuaje de cele cu etalare publică atunci când purtătorul este de gen feminin este tocmai posibilitatea expunerii lui mai intense, expunere posibilă și în sezonul rece ori în cadre formale (de exemplu prin purtarea dresurilor transparente ori semi-transparente care lasă vederii tatuajul).

¹⁶. În sensul dat de E. Goffman pentru ceea ce apreciem ca fiind normal, respectiv acel individ care nu se diferențiază în mod negativ de față de așteptările noastre particulare cu privire la ceea ce e comun, obișnuit.

¹⁷. Numind prin tatuajul decorativ un însemn corporal permanent dobândit în mod voluntar, asumat atât la nivel individual cât și la nivel colectiv, etalat prin atitudini corporale diferite în contexte diferite, și care se constituie în general sub o formă narativă coerentă, definiție la care am ajuns în urma cercetării asupra tatuajelor.

Bibliografie

Goffman, Erving - „*Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*”, Prentice-Hall, 1963

Minovici, Nicolae S. - „*Tatuajele în România*”, Ed. Curtea – Veche, București, 2007

Monitorul Oficial al României nr. 484 din 19 iulie 2007, Partea I, pp. 6 – 15

Nomenclatorul COR, la www.nomenclator.ro

Pitts, Victoria - „*In the Flesh. The Cultural Politics of Body Modification*”, Palgrave Macmillan, 2003

Sweetman, Paul - „*Anchoring the (Postmodern) Self ? Body Modification, Fashion and Identity*”, în *Body and Society*, Vol.5, pp. 51 – 76